

«Om tjenester til utviklingshemmede»
18.10.2018 Dyreparken

18.Okt 2018: «Hverdagstvang»

https://naku.no/sites/default/files/files/NAKU_tvang&makt_ferdig2_skjerm.pdf

- Lasse Svenstrup Andersen
- Seniorrådgiver / jurist
- Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder

hverdag *m* (BOKMÅL), *c* (RIKSMÅL)

1. Dag hvor alt går som normalt

(NB: dette er en alminnelig
språkforståelse)

Tvang er å få noen til å gjøre, tåle eller unnlate noe, enten ved vedtak med hjemmel i lov, ved urettmessig atferd eller trusler.

Høyer påpekte at det er glidende overganger mellom formell tvang, og mer uformell bruk av tvang ved overtalelse, lokkemidler, trusler og maktbruk. – Skjult tvang kan virke identitetskrenkende, og vi vet ikke nok om hvilket omfang det har, sa han.

– Tvang rettfærdiggjøres ved at det kan være til pasientens og de pårørendes beste, med andre ord ligger det en paternalisme bak. Men dette kan komme i strid med retten til selvbestemmelse, understreket Høyer. Han mente at også bruk av medisiner kunne redusere muligheten for selvbestemmelse. – Vi må diskutere de etiske dilemmaene i dette: Når blir det å la være å gripe inn en form for likegyldighet? Når blir det å gripe inn en krenkelse?

<http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php>

Tidsskrift for Norsk psykologiforening

PSYKOLOGI

Det norske samfunnet bygger i stor grad på «tillit»

Hvordan regulere atferd:

I Norge bygges samfunnet på tillit. Inntil en viss grense. Det er nødvendig med regulering av atferd med lover. Når en (retts)regel gjelder vil de fleste innrette seg etter denne.

«Tillit» som «kapital» eller «limet i samfunnet»

VI HAR ET GODT UTBYGD VELFERDSSAMFUNN SOM I STOR GRAD BYGGER PÅ TILLIT MELLOM BORGER OG STAT.

STATEN KONTROLLERER IKKE 100 %: MAN REGNER MED AT BORGERNE INNORDNER SEG:

YTRINGSFRIHET, HØYT SKATTETRYKK OG VILJEN TIL Å BETALE SKATT, TRYGDEYTELSER, FARTSGRENSER, EGENMELDING SYKDOM, RØYKELOVEN, SELVBETJENTE BUTIKKER, BELØPSGRENSER FOR MELDING AV HVITVASKING

Menneskerettighetene er gitt en stor plass i Norge og har forrang i «norsk lov»

1. Sivile og politiske rettigheter(FN)
2. Barnekonvensjonen(FN)
3. Økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter(FN)
4. EMK: europeiske menneskerettskonvensjon
5. Kvinnediskriminering (FN)

Legalitetsprinsippet:

- Det sier at den utøvende makt aldri kan gripe inn overfor eller dømme landets borgere **uten å ha hjemmel til dette i de gjeldende rettsregler**. Dette kalles «negativ avgrensning».
- Folket nyter derimot «positiv avgrensning», det vil si at det kan gjøre alt hva det måtte ønske, så lenge det ikke bryter med de gjeldende rettsregler.

Kap 9 i Helse- og omsorgstjenesteloven:

Loven gir hjemmel for bruk av tvang og makt overfor enkelte psykisk utviklingshemmede.

Spørsmålet er om den er dekkende, om den fanger opp alle former for tvang?

Derav spørsmålet om vi tillater «**hverdagstvang**» og hvordan vi innretter oss etter det?

Helse og omsorgslovens § 9-2 annet ledd definerer tvang: (*juridisk begrep*)

Som bruk av tvang eller makt etter reglene i kapitlet her regnes tiltak som brukeren eller pasienten motsetter seg, eller tiltak som er så inngripende at de uansett motstand må regnes som bruk av tvang eller makt.

Bruk av inngripende varslingsystemer med tekniske innretninger skal alltid regnes som bruk av tvang eller makt etter reglene i kapitlet her.

Alminnelige oppfordringer og ledelse med hånden eller andre fysiske påvirkninger av liknende art anses ikke som bruk av tvang eller makt.

To måter å konstatere tvang på:
1) Motstand eller 2) «så inngripende...»

1) Subjektiv vurdering

2) Objektiv vurdering

3) Alminnelig håndledning er ikke tvang

Rundskrivet side 54:

Eksempler på slike tiltak er begrensninger i personens tilgang til mat og drikke, samt begrensninger i tilgang til og bruk av godteri, tobakk, alkohol, mobiltelefon, datamaskin, penger eller lignende, og begrensninger i personens alminnelige bevegelses- eller handlefrihet for øvrig.

Å låse inn mat, drikke, godteri, tobakk, datamaskin mv., eller på annen måte oppbevare slike ting utenfor personens rekkevidde i kortere eller lengre perioder, må dermed regnes som tvang eller makt uavhengig motstand.

Individuell vurdering:

Ind.forhold hos bruker kan tilsi at et tiltak likevel kan regnes som tvang. For eksempel skru fast bilder på veggen, som for *enkelte* kan være meget inngripende og begrensende hvis man er typen som liker å ta ned bilder og om-møblere i leiligheten. For de fleste vil dette ikke være inngripende eller begrensende, men for enkelte vil det være det!

Dagstyringsplaner?

Hvor detaljerte er de?

Er det rom for å avvike planen?

Hvorfor vil man regulere dagen?

Mat og ernæring?

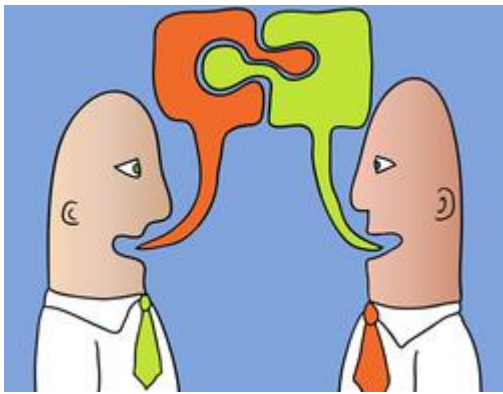
Mulighet for å gjøre egne valg som ikke er optimale?

Hvem skal bestemme hva som er «nødvendig» eller «lurt» osv.?

Legger vi «lista» for høyt – stiller vi «ideelle krav»?

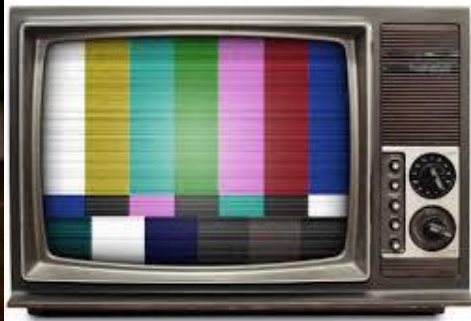
Hva liker du å spise?

Spiser du «fornuftig» hver dag?

Kommunikasjon?

Hvor mye har man vektlagt dette slik at man vet hva brukeren mener, foretrekker, vil og ikke vil osv.

Kos og «godteri»?

Noen utviklingshemmede bruker dette mer enn det som er vanlig akseptert?

Press fra foreldre, verge, ansatte hjelpere osv. om kontroll og begrensning

Arbeidstilbud?

Individuelt tilrettelagt?

Innhold i dagen?

Må han gå på jobb hver dag (sykdom?)

Kan det velges bort?

Låsing? Stenging av innganger/utganger/vinduer mv.

Tenker vi over hva som er «naturlig» måte å innrette oss i bygg med flere rom og dører?

Lager vi enkle løsninger for å unngå vanskelige situasjoner?

Er det slik at tilgang til personalet styrer aktiviteten?

Hvor mye av dagen styres av begrensinger i personal?

Er det gitt muligheter for å dyrke sine interesser, sosial omgang, familie, kjærester, sportsarrangement?

Krav fra foreldre og pårørende: pekefinger!

Mat, penger, klær

Kjærester. Sex. Besøk.

Hvem bestemmer? Klarer man å stå i mot?

Samtykke:

- Husk å spørre rett person om samtykke.
- Er det brukeren selv, eller nærmeste pårørende, forelde, verge, hjelpeverge
- Pasientrettighets-loven
Kap 3 om informasjon og
- Kap 4 om samtykke (til helsehjelp)

Samtykke: **informert**

- **FRIVILLIGHET** (ikke tvang eller lureri)
- MAN SKAL HA EVNEN TIL Å **FORSTÅ**
HENSIKTEN MED SAMTYKKET
- SKJØNNE KONSEKVENSENE / dvs
rekkevidden av samtykke
- SAMTYKKET KAN **TREKKES** TILBAKE

Samtykkekompetanse kan bortfalle helt eller delvis

- Fysiske årsaker
- Psykiske årsaker
- Demens
- Utviklingshemming

- Avgjørelser om samtykkekompetanse skal være skriftlige (Journal)